

2009 a. geograafiaolümpiaadi koolivooru 9. klassi küsimuste vastused.**1.**

a) Mis maakera piirkonda on sateliidipiltide järgi koostatud kaartidel (joonis 1 ja 2) kujutatud? **1 punkt, kui on nimetatud kas Arktika või Põhja- Jäämere alad või põhjapoolust ümbritsevad alad.**

b) Millest on tingitud erinevused 1979.a. ja 2003.a. kaartide vahel? Selgitage muutuse tekkepõhjust pikemalt. **1 punkt siis, kui on ainult ära nimetatud kliima soojenemine ja sellest tulenev jää sulamine, 2 punkti siis, kui on ka lahti seletatud, miks kliima soojenemine on toimunud.**

c) Mida nimetatakse Loodeväilaks? **Loodeväilaks nimetatakse mereteed Atlandi ookeanist Vaiksesse ookeani ümber Põhja- Ameerika. 1 punkt**

Kes läbis Loodeväila idast läände esimesena? **Roald Amundsen 1 punkt**

Millise ekspeditsiooni juhtimist võib aga pidada selle maadeavastaja kuulsaimaks reisiks? **Ekspeditsiooni lõunapoolusele , lõunapooluse vallutamine 1 punkt**

d) Loetle põhjused, miks on jäävööndi kliima väga karm. **Kokku 3 punkti**

1) **päike väga madalal ja päikesekiirte langemisenurk väga väike**

2) **polaaröö 3) jää ja lumi peegeldavad suurema osa päikesekiiri tagasi**

2. Milliseid riike nimetatakse enklaavideks? Nimeta kaks enklaavi.

Enklaav on riik või selle osa, mida ümbritseb täielikult teise riigi territoorium. 2 punkti Leshoto, San Marino, Vatikan Kaks õiget kokku 1 punkt

3. Kuidas määrata ilmakaari, kui kompassi ei ole? Nimeta kolm võimalust. **Iga õige 1 punkt**

Kändudel on aastarõngad lõunapoolsel küljel laiemate vahedega kui põhjapoolsel, üksikult kasvava puu võra on põhjapoolses küljes kiduram kui lõunapoolses, kividel ja puutiivedel on põhjapoolne külj rohkem sammaldunud kui lõunapoolne, kevadel sulab lumi majade lõunapoolselt küljelt kiiremini kui põhjapoolselt, öösel näitab põhjasuunda Väikese Vankri heledaim täht- Põhjatäht jms.

4. Nii rohtlates kui savannides on suureks probleemiks erosioon. Nimeta kolm selle protsessi tekkepõhjust või soodustavat tegurit. **Iga õige põhjus või tegur 1 punkt**

Pikad põuaperioodid ja tugevad vihmajärged; puude maharaiumine, suurte alade põllustamine, ülekarjatamise tagajärjel taimestiku hävitamine.

Mis pinnavormid võivad erosiooni tagajärjel rohtlates tekkida? **Uhtorud , ovraagid 1 punkt**

5. Amazonasel on umbes 500 lisajõge, mis toovad Amazonasesse suure hulga sogast vett ja tänu neile kannab Amazonas igal aastal ookeani umbes 1 mlrd. tonni muda ja muid setteid. Suurt deltat tal siiski ei ole. Miks? **Ookeani tõusulaine ulatub mitusada kilomeetrit jõgepidi üles, see puhastab jõesängi ja kannab enamiku setteid kaugele ookeani. Rannikust möödub Lõuna_passaathoovus , mis kanab setted ära. Üks täielik vastus 2 punkti**

6. Mis nimetust kannab pildil olev mets? **Mangroovimets 1 punkt**

Milles seisneb nende metsade tähtsus? **Kaitsevad rannikut erosiooni eest ning on elupaigaks paljudele liikidele. 2 punkti**

7. Mis puudega on tegemist? **Hiidsekvoiad ehk mammutipuud. 1 punkt**

Kirjelda võimalikult täpselt., kus need puud kasvavad? **USA lääneosas Sierra Nevada mäestiku nõlvadel, Yosemite rahvuspargis. Kaks kohta loetelust annavad 2 punkti, ainult USA lääneosa eest 0,5 punkti**

8. Millises loodusvööndis on järgmine inimtegevusala olulise tähtsusega? **Iga õige 0,5 punkti**

Tegevusala	Loodusvöönd	Tegevusala	Loodusvöönd
piimakarjakasvatus	Parasvöötme sega- ja lehtmetsad	põhjapõtrade kasvatus	tundra
kohvikasvatus	Savannid ja vihmametsad	alepõllundus	vihmametsad
rändkarjakasvatus	Kõrbed- ja poolkõrbed	lihaseisekasvatus	Parasvöötme rohtlad
tselluloosi- ja paberitööstus	Parasvöötme okasmetsad	maisi- ja nisu kasvatamine	Parasvöötme rohtlad

9. Paiguta Türgit, Afganistani ja Jaapanit iseloomustavad andmed tabelisse õigesse kohta.

Iga õige rida 3 punkti

Arengutaseme näitaja	Türgi	Afganistan	Jaapan
Oodatav keskmine eluiga	70/75	43/44	78/85
Sündimus	17‰	46‰	9‰
Kirjaoskus	87%	36%	99%

10. Keda nimetatakse mestiitsideks? **Eurooplase ja indiaanlase järeltulijat 1 punkt**

Nimeta kaks riiki maailmas, kus mestiitside osakaal on väga suur. **Mehhiko, Guatemala, Paraguay jt. 1 punkt**

11. **Kirjuta iga piirkonna juurde sobiv täht vastavalt sellele, milline usund on iseloomulik sellele piirkonnale. Iga õige 0,5 punkti**

A) budismC..... Indoneesia	B) katoliiklus ...D.....Iisrael
C) islamF..... Taani	D) judaismE.....Kreeka
E) õigeuskA..... Tiibet	F) protestantism ...B..Brasiilia

12. Millist pinnavormi peetakse Eesti eluta looduse sümboliks?**Põhja-Eesti pankrannik (Balti klint).**

1 punkt

Milline osa (kohanimi)sellest pinnavormist on kõige kõrgem? Kui kõrge? **Ontika 55(56)m) 2p**

13. Paranda tekstis vead eitust kasutamata!

Iga õige parandus 0,5 punkti

*Eesti asub Ida- Euroopa platvormi loodeosas. Eesti aluskord koosneb **tard- ja moondekivimitest või kristalsetest kivimitest** (peamiselt graniidist ja gneissist) ja ei paljandu kuskil, sest on kaetud pealiskorra **settekivimitega**. Pealiskorra kivimid settisid **vanaaegkonna** nelja esimese ajastu jooksul (542-359 miljonit aastat tagasi), mil Eesti ala oli peamiselt merepõhjaks. Põhja- Eestis on pealiskorra kivimite paksus **väiksem** kui Lõuna – Eestis. Osmussaarel võime näha paljandumas **ordoviitsiumi** ajastu karbonaatseid kivimeid, Saaremaal aga **siluri** kivimeid. Lõuna- Eestis (näiteks Ahja jõe kallastel) paljanduvad devoni liivakivid. Pealiskorra kivimid on kaetud pinnakatte setetega. Pärnu ja Kasari jõe ümbruses on **peamiseks setteks** savi, Lääne- Virumaal **moreen** ja Emajõe ülemjooksu piirkonnas turvas. Loode- Eestis leidub õhukese pinnakattega alasid, mida nimetatakse alvariteks.*

14. Kus asub fotol olev objekt? **Tuhala nõiakaev asub Rahkvälja maastikukaitsealal, Tuhala karstialal Sulu talu õuel . 1 punkt kui on nimetatud kas Rahkvälja või Tuhala karstiaala.**

Seleta lühidalt miks ja millal hakkab tegelikult kaev "keema". **Kevadel, kui on olnud väga lumerikas talv. Lumesulaveed täidavad kõik maa-alused karsttühimikud, vooluhulk Tuhala jões suureneb ja üleliigne vesi hakkab kaevust välja pressima. 2 punkti**

1 punkt kui on ainult nimetatud kevad ja lume sulamine ja pole viidatud karstile

15. a) Mis ajastu lubjakividest kaevandatakse Eestis kukersiiti? **Ordoviitsiumi 1 punkt**

b) Mis maakonnas paiknevad suurimad kukersiidi varud ja toimub kaevandamine?

Ida- Virumaal 1 punkt

c) Mis on selle maavara kõige tähtsam kasutusala? **Elektri tootmine 1 punkt**

16. Kirjelda võimalikult täpselt, mille poolest on need kohad Eestis tähtsad **Iga õige 0,5 punkti**

Ramsi neem **Eesti mandriosa kõige läänepoolsem punkt**

Purekkari neem **Eesti mandriosa kõige põhjapoolsem punkt**

Vaindloo saar **Eesti põhjapoolsem saar**

Nootamaa saar **Eesti läänepoolsem saar**

Punkti ei saa, kui ei ole öeldud mandriosa läänepoolsem või põhjapoolsem.

17. Selgita võimalikult täpselt, mis on moreen? **Erineva suurusega kivimiosakeste segu, mille on kokku kuhjanud mandriliustikud. 2 punkti**

18. Mis vahe on Põhja- ja Lõuna-Eestis leiduval moreenil? **Põhja- Eesti moreen on tekkinud peamiselt lubjakividest ning on hallikas ja kividerohke, Lõuna- Eesti moreen aga liivakividest ning on punakaspruun ja suhteliselt kividevaene.**

1 punkt värvi erinevuse ja 1 punkt kivisuse eest.

19. Milliseid riike kirjeldatakse järgmiselt:

a) See riik on **Tai Kuningriik 1 punkt**

b) See riik on **Senegal 1 punkt**

Kokku 60 punkti